

01301 1 G 28
KNIPSEL-INFO SERVICE
Tel. 036-5343570 Fax 036-5343154

Haagsche Courant
Oplage : 147.930

Regio : Den Haag
Frequentie: dagelijks

Datum : 23/06/95

Koel requiem voor een beul

HC
23-6-95

DOOR JAN-HENDRIK BAKKER

Er is een bondige uitspraak van de dichter Hendrik de Vries, graag geciteerd door de schrijver/zanger Willem Wilms, die precies aangeeft wat het belang van de kinderjaren voor iemands latere leven is. 'Het kind is de vader van de man', luiden zijn woorden. De kinderlijke verbeelding, ontstaan in een tijd toen spannend nog spannend was en niet levensbedreigend, is de kiem van een volwassen emotioneel bestaan. Tegelijk zegt de uitspraak ook dat een mens moet proberen trouw te blijven aan het kind in hem of haar.

De pijnlijkste zin uit Alfred Birneys jongste roman 'De onschuld van een vis' is dan ook: 'Wat een last, het kind in je voort te moeten voeren te- ven'. De grote meerderheid van Bir-

Alfred Birney:
geen stevige,
therapeutische
hulpbui.

FOTO JACQUES ZORGMAN

Nu is de hoofdpersoon uit dit boek, ene Edu, dan ook geen doorsnee gelukszoeker. De man heeft een jeugd achter de rug die goeddeels verwoest is, in letterlijke zin, door de vader.

In 'De onschuld van een vis' probeert de zoon zijn vader, na diens dood, weer te hervinden, maar dan op poëtische wijze die de wond van de jeugd heelt. Niks van zich afschrijven, in dit relaas wordt naar zich toegeschreven! Birney vergroot een familiedrama zo uit, dat het over de grenzen van het persoonlijke heen betekenis krijgt. En dat valt niet mee, want de vader, om wie alles draait in deze vertelling, is een beul, een potentiaat met een ernstig oorlogsverleden.

De vader, in het boek meestal zo kortweg aangeduid, of 'de man', is een foute indo geweest. Een man die zich voor het karretje liet spannen van de Nederlandse koloniale macht tijdens de vrijheidsstrijd. In naam van de koningin martelde hij landgenoten tijdens verhoren. Later in Nederland werden zijn kinderen het slachtoffer. Over zo'n man iets positief zeggen valt niet mee. Toch is dat de inzet van deze roman.

Familieleven

Birneys kleine oeuvre vertoont een merkwaardige, maar consequente lijn. Aanvankelijk is het familieleven geheel afwezig, het verleden is een verblijf in tehuizen, prachtig gemystificeerd in 'Tamara's lunapark' en 'Bewegingen van heimwee'. In 'Vogels rond een vrouw' zoekt de hoofdpersoon naar zijn familiale wortels, de moeder van de hoofdpersoon komt in beeld, de tirannieke vader, en de familie in Indonesië. 'De onschuld van een vis' concentreert zich op de vader. Zijn Birneys voorgaande romans een omtrekkende beweging geweest om hier uit te komen?

Dat laatste zal moeten blijken. Feit ondertussen is dat deze roman indruk maakt. Birney probeert de verlamme herinnering aan de wrede vader, die door justitie uiteindelijk wegens kindermishandeling uit de ouderlijke macht ontzet zal wor-

den, om te zetten in een produktief poëtisch beeld. Bij het opruimen van het huis, waar de man een sport-school had, raakt hij na diens dood gefascineerd door een aquarium. Daarin bevindt zich een mysterieuze vis, die in veel opzichten lijkt op wat de vader is geweest.

Eenzaamheid

De meerval, in het Amerikaans catfish geheten, is een kameleontisch roofvisje, een nachtelijke sluiper die, uitgerust met een uiterst gevoelig radarsysteem, in eenzaamheid opereert. Hij kan vrijwel geheel in zijn omgeving verdwijnen. De eenzaamheid van het beestje is voor menselijke begrippen verbluffend. Gaande

het verhaal wordt de betekenis van de vader steeds meer overgedragen op deze vis. Daarmee wordt de vader als het ware geïntegreerd in het geheel van de natuur. Nu is Birneys talent zijn toon en zijn vermogen een biografisch gegeven een heel breed bereik te geven. Birney schrijft uitermate terughoudend, koel bijna. Voor een stevige therapeutisch hulpbui hoeft men in deze boeken niet te zijn. Birneys meester-schap is dat hij het zover nooit laat komen. Alle emoties worden steeds weer teruggenomen in het verhaal. Tot een ontlading komt het niet.

De spanning tussen de vader als catfish en de feitelijke vader, de beul, wordt niet opgelost. De slotzinnen laten wat dat betreft niets te wensen over. Maar het verhaal is die spanning zelf. In dit boek probeert Birney als het ware een beul en een kindermishandelaar in een breed perspectief te zien.

Dat kan pas wanneer de zoon geen zoon meer is, geen slachtoffer. Pas in het aquarium kan Birney de onschuld van de vader terugvinden. Na de dood herdenkt de zoon het bestaan van een beul.

Een koel requiem, dit boek, dat zindert van een onvervuld verlangen naar verzoening.

ALFRED BIRNEY: 'De onschuld van een vis'. Uitgever: Contact. Prijs: f. 34,90.